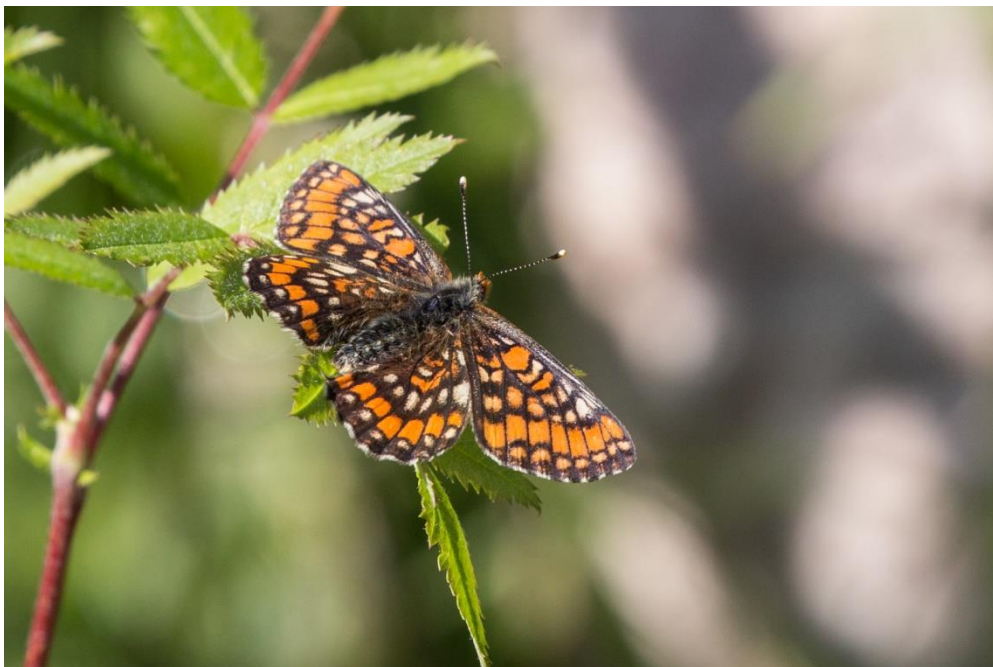

KIRJOVERKKOPERHOSEN ESIINTYMINEN SIPOON POHJOIS-PAIPPISTEN OSAYLEISKAAVA-ALUEELLA VUONNA 2016

Tekijä:

Rauno Yrjölä

Sisällys:

1	<i>Johdanto</i>	3
2	<i>Aineisto ja menetelmät</i>	3
3	<i>Tulokset</i>	4
4	<i>Tulosten tarkastelu</i>	6
5	<i>Yhteenveto ja suositukset</i>	7
6	<i>Kirjallisuus</i>	7

Ympäristötutkimus Yrjölä Oy
PL 62
01800 Klaukkala

I JOHDANTO

Sipoon kunta laatii Pohjois-Paippisten osayleiskaavaa. Tavoitteena on tiivistää rakentamista kylän keskustassa. Verrattuna nykyisin voimassa olevaan yleiskaavaan ehdotus tiivistää rakentamista kylä-alueilla. Alue säilyy edelleen pientalovaltaisena. Osayleiskaavalla saattaa olla vaikutuksia mm. kirjoverkkoperhosen esiintymiseen (*Euphydryas matura*) alueella. Lajia on tavattu lähialueilta ja se kuuluu myös alueella olevan Rörstrandin vanhan metsän Natura-alueen lajistoon. Tarkkaa tietoa lajin esiintymisestä kyläalueella ei kuitenkaan ollut ja lajin esiintymistä selvitettiin kesän 2016 aikana.

Kirjoverkkoperhosen kuuluu täpläperhosten (Nymphalidae) laajaan heimoon. Suomessa on useita kirjoverkkoperhosen sukulaislajeja, joista alueellakin esiintyvä ratamoverkkoperhonen (*Melitae athalia*) on runsain. Kirjoverkkoperhosen levinneisyys Euroopassa on painottunut itään ja mm. jo Tanskassa laji on suurharvinaisuus (Haahtela ym. 2006). Esiintymät Keski- ja Pohjois-Euroopassa ovat paikoittaisia (Marttila 2006).

Suomessa kirjoverkkoperhosen vahvimmat kannat ovat Päijät-Hämeessä, Itä-Uudellamaalla ja Kaakkois-Suomessa (Huldén ym. 2000). Perhonen on hävinnyt läntisimmiltä alueiltaan kuten Varsinais-Suomesta (Marttila 2006). Esiintymispaikoillaan laji voi olla runsaskin, parhailla alueilla voi tavata päivässä yli 10 yksilöä (Marttila 2006). Lepistön havainnot kymmenistä kirjoverkkoperhosista Sipoon Linnanpellon Matinojan niityltä kesällä 2011 kertovat vahvasta kannasta siellä. Etelä-Sipoosta on myös aiemmin mm. 15 yksilön havainto sähkölinjalta ja sen ympäristöstä vuonna. Etelä-Sipoossa tehtyjen selvitysten perusteella kirjoverkkoperhosta esiintyy alueella, joskin ilmeisen laukukkaasti (Koskinen ym. 2008). Todennäköisesti lajin esiintyminen on samankaltaista myös Pohjois-Paippisten alueella.

Kirjoverkkoperhonen on valoisien metsien laji, jota esiintyy sekä tuoreilla että kuivahkoilla kankailla (Marttila 2006). Somerma (1997) pitää lajia tuorepohjaisten reheväkasvuisten metsien lajina. Usein lajia havaitaan teiden pientareella. Lajin esiintymispaikalle on tärkeää mm. ravintokasvin esiintyminen alueella.

Kirjoverkkoperhosen toukan pääasiallinen ravintokasvi Suomessa on kangasmaitikka (*Melampyrum pratense*) (J. Kullberg suullinen tieto, Marttila 2006). Ulkomailla lajilla on useita ravintokasveja, ja Somerma (1997) mainitsee lajin Ruotsissa munivan mm. koiranheiden ja saarnin lehdille, sekä talvehtineiden toukkien syövän mm. ratamoita, mustikkaa ja lehtokuusamaa.

Kirjoverkkoperhosen esiintymistä alueella selvitettiin kesällä 2016, työn teki FM Rauno Yrjölä. Selvitys kohdistettiin lähelle kylä-alueita, joille pääosa rakentamisesta tulee todennäköisesti sijoittumaan. Tässä raportissa selostetaan tehdyt havainnot, sekä arvioidaan niiden merkitystä kaavoituksen kannalta.

2 AINEISTO JA MENETELMÄT

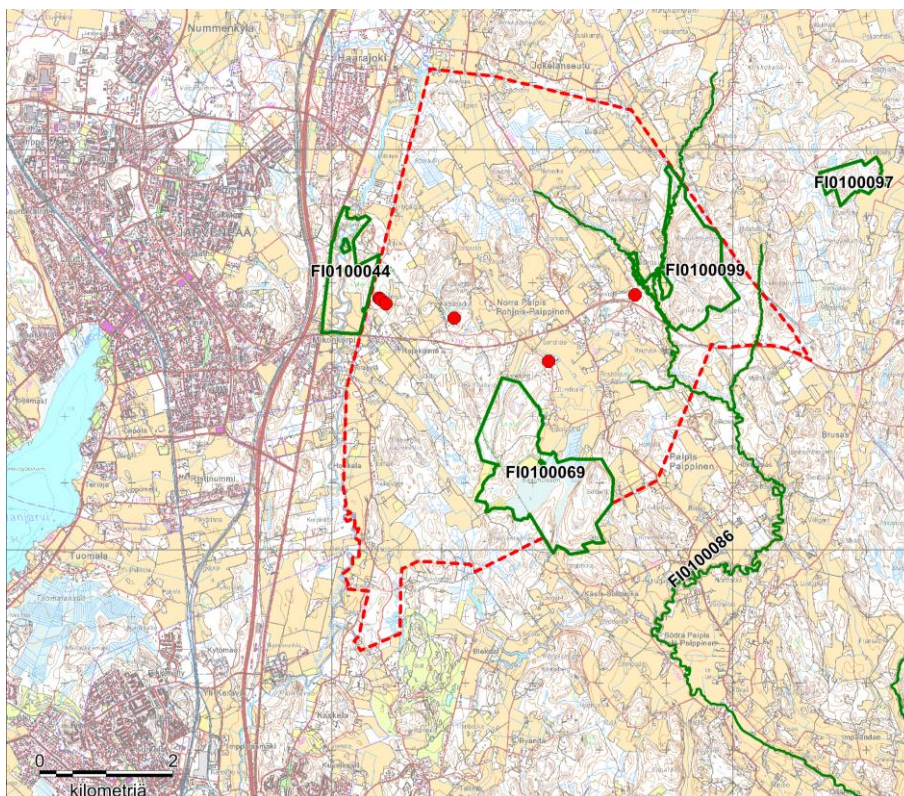
Kirjoverkkoperhosta etsittiin Pohjois-Paippisten alueelta lajin parhaaseen lentoaikaan kesäkuussa ja heinäkuun alussa. Kirjoverkkoperhosen lentokaudeksi mainitaan Suomessa olevan kesäkuun puolivälistä heinäkuun puoliväliin (Haahtela ym. 2006), tai kesäkuun ensimmäiseltä kolmannekselta heinäkuun alkuun (Somerma 1997). Marttilan (2006) mukaan aikaisina kesinä aikuisia on tavattu toukokuun lopussa, mutta yleensä lento alkaa hieman ennen kesäkuun puoliväliä ja päättyy noin heinäkuun 10. päivä.

Kartoitukset tehtiin tyyninä ja aurinkoisina tai puolipilvisinä päivinä, jolloin päiväperhoset ovat aktiivisesti lennossa. Kartoituksessa käveltiin selvitysalueella ja perhosten havainnointiin käytettiin välineinä kiikareita (Swarovski 8,5x42) ja digikameraa. Toukkia ja/tai syönnösjälkiä ei alueilta myöhemmin etsitty.

3 TULOKSET

Yhteensä alueella havaittiin kuusi kirjoverkkoperhosta (kuva 3-1), joista kolme on samalta esiintymältä alueen länsireunan hakkuun laidalta. Lajista kysyttiin havaintoja myös asukkailta, mutta yhtään havaintoa ei saatu.

Kirjoverkkoperhoset löytyivät pienten sorateiden tai traktoripolkujen varrelta. Havaintojen kertyminen tienvarteen antaa osin harhaisen kuvan, sillä metsäautotietä pitkin käveltiin suhteellisesti enemmän kuin muualla. Toisaalta metsäautotie muodostaa perhosille sopivan liikkumisväylän valoisalta aukolta seuraavalle. Kirjoverkkoperhoskoiraan kannattaa jäädä tien varteen odottamaan naaraan ohilentoa. Lennon alussa koiraat ovat aktiivisia, ja ne odottavat naaraiden saapumista alueelle ja puolustavat pientä reviiriään sopivassa paikassa muita koiraita vastaan. Lisäksi kirjoverkkoperhoset saattavat tulla imemään kostealta tien pinnalta suoloja.

Kuva 3-1. Havainnot kirjoverkkoperhosesta kesällä 2016.

Kuva 3-2. Kirjoverkkoperhonen Mosantiellä.

Kartta 3-3. Lentokautensa lopulla oleva kulunut kirjoverkkoperhonen Skogsterintien hakkuun laidalla.

Kirjoverkkoperhoselle sopivaa ympäristöä on runsaasti osayleiskaava-alueella. Lajin menestyksen kannalta parhaita ovat alueet, joissa on lähekkäin aikuisille yksilöille sopivaa ympäristöä sekä munintaan soveltuvaa kasvillisuutta eli kangasmaitikoita. Todennäköisesti kaikissa Pohjois-Paippisten metsissä on kangasmaitikkaa, paikoin runsaastikin. Eli munintapaikoista ei kirjoverkkoperhosilla ole alueella puutetta.

Kangasmaitikka on yksivuotinen puoliloinen, joka on usein runsas esimerkiksi harvennushakatuissa metsiköissä, joissa syntyy äkkiä valoisia paikkoja puiden väliin ja kangasmaitikat pääsevät lisääntymään. Maassa on runsaasti kangasmaitikan siemeniä, jotka sopivissa oloissa pääsevät itämään ja kangasmaitikat kukoistavat sen kesän. Seuraavan kesän sukupolvi syntyy taas uusista siemenistä, jos olosuhteet pysyvät edullisina. Metsän varttuessa kasvillisuus sulkeutuu ja varjostus lisääntyy, ja kangasmaitikan määrä vähenee.

Kuvat 3-4 ja 3-5. Kangasmaitikka ja laajempi kasvusto Lintumetsäntien pohjoispuolella harvennetussa koivikossa.

4 TULOSTEN TARKASTELU

Selvityksen perusteella kirjoverkkoperhosta esiintyy Pohjois-Paippisten osayleiskaava-alueella. Lajille optimaalista aluetta on runsaasti, mutta kirjoverkkoperhosten esiintyminen on paikoittaista. Kirjoverkkoperhosen elinympäristön määrään vaikuttaa alueen metsätalous. Aivan sulkeutuneissa ja varjoisissa metsissä laji ei viihdy. Harvennushakkuut todennäköisesti lisäävät lajille sopivia laikkuja alueella, mutta avohakkuut sitten poistavat sopivan biotoopin kokonaan, kunnes aukko taas pensoittuu. Täysin avoimessa aurinkoisessa ja kuivassa maastossa kangasmaitikat eivät viihdy yhtä hyvin kuin hieman varjoisassa ja kosteassa harvennushakatuissa.

Luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Tämä koskee siis myös kirjoverkkoperhosta. Kaavoituksen mahdollista heikentävää vaikutusta voidaan arvioida suotuisan suojelutason säilymisen kautta. On määritelty, että eliölajin suojelutaso on suotuisa, kun laji pystyy pitkällä aikavälillä säilymään elinvoimaisena luontaisissa elinympäristöissään.

Vaikka kaavoitus tuo alueelle runsaasti uusia rakennuksia, pääosassa aluetta metsiä käytetään kuten ennenkin eli metsätalousmaana. Kirjoverkkoperhosen suotuisan suojelun taso alueella säilyy, ellei metsätalous tai muu toiminta muutu alueella huomattavasti. Joka tapauksessa laajat metsäalueet Rörstrandin vanhassa metsässä ja Kummelbergenin alueella säilyvät ennallaan ja kirjoverkkoperhoselle on myös niissä elinmahdollisuuksia.

5 YHTEENVETO JA SUOSITUKSET

Kirjoverkkoperhosella on Sipoossa ilmeisen vahva kanta verrattuna moneen muuhun alueeseen. Kirjoverkkoperhosia on havaittu Sipoon eteläosista Pornaisten rajalle, esiintymät ovat laikuittaisia ja niiden säilyminen voi olla kiinni sattumasta. Maankäyttö vaikuttaa lajin esiintymisiin, sillä kirjoverkkoperhosen esiintyminen riippuu ravintokasvien esiintymisestä. Kaikissa ympäristöissä niitä ei ole.

Pohjois-Paippisten osayleiskaavoitus ei heikennä merkittävästi kirjoverkkoperhosen esiintymistä Sipoon pohjoisosissa. Kirjoverkkoperhosen elinolosuhteita Pohjois-Paippisten alueella voidaan parantaa jättämällä tienpientareille ja valoisiin metsänreunoihin perhosia houkuttelevaa korkeampaa ruohovartista kasvillisuutta. Kangasmetsien reunojen valoisat aukot ovat sopivaa ympäristöä kirjoverkkoperhosen toukkien ravintokasville, kangasmaitikalle, mutta avohakkuu tuhoaa lopulta ne. Pidättäytyminen avohakkuista parantaa kirjoverkkoperhosen, kuten monen muunkin perhoslajien, elinmahdollisuuksia metsäalueilla myös suojelualueiden ulkopuolella.

6 KIRJALLISUUS

Haahtela T, Saarinen K, Ojalainen P, Aarnio H. (2006). Päiväperhoset. Suomi, Pohjola, Baltia. Tammi, Helsinki. 248 s.

Huldén, L. (toim.), Albrecht, A., Itämies, J., Malinen, P. & Wettenhovi, J. 2000: Suomen suurperhosatlas. – Suomen perhostutkijain seura ja Luonnontieteellinen keskusmuseo, Viestipaino Oy 328 s.

Koskinen, J., Santaharju, J. & Yrjölä, R. 2008: Lounais-Sipoon luontoselvitykset kesällä 2008: päiväperhoset, sudenkorennot ja saukko. Helsingin kaupungin ympäristökeskus

Lepistö, V. 2011: Perhoshavaintoja Sipoon Linnanpellon suunnitellulla maanottoalueella kesällä 2011. Selvitysraportti. 19.8.2011

Marttila, O. 2005: Suomen päiväperhoset elinympäristössään. Käsikirja. Auris, Joutseno.

Somerma, P. 1997: Suomen uhanalaiset perhoset. Suomen ympäristökeskus, Suomen perhostutkijain seura 1997.